

Історико-правовий аналіз розвитку торговельно-економічної співпраці регіонів України та Республіки Польща наприкінці ХХ ст. – першого десятиліття ХХІ ст.

Налагодження українсько-польських відносин в останнє десятиліття ХХ ст. стало результатом докорінних змін в Європі. На нинішньому етапі розвитку відносин двох держав, особливе місце відводиться торговельно-економічному співробітництву України та Республіки Польща, де важливого значення набуває співпраця регіонів. Більше того, розширення контактів між українськими та польськими регіонами за різними напрямками становить складову частину впровадження в життя євроінтеграційних прагнень обох держав. Історико-правовий аналіз розвитку торговельно-економічної співпраці регіонів двох держав дає можливість зрозуміти, як відбувався процес формування правової бази торговельно-економічного співробітництва. Міжрегіональне та транскордонне співробітництво України і Республіки Польща займає важливе місце в системі розвитку торговельно-економічних відносин двох держав, є важливою складовою двостороннього стратегічного партнерства, ефективним засобом європейської інтеграції України.

Ключові слова: Єврорегіон, Республіка Польща, партнерство, Україна, транскордонне співробітництво, торговельно-економічного співробітництво

Постановка наукової проблеми та її значення. На нинішньому етапі розвитку торговельно-економічного співробітництва України та Республіки Польща важливого значення набуває співпраця регіонів. Більше того, розширення контактів між українськими та польськими регіонами за різними напрямками становить складову частину впровадження в життя євроінтеграційних прагнень обох держав.

Дослідженню питання співпраці регіонів України і Республіки Польща присвячено роботи багатьох українських науковців, найбільш актуальними є праці таких науковців, як В. Гарагонича, З. Варналія, В. Куйбіди, І. Студеннікова, Н. Мікули, І. Бабець, В. Борщевського тощо.

Формулювання мети статті. Метою статті є здійснення історико-правового аналізу формування та розвитку правової бази торговельно-економічної співпраці регіонів України та Республіки Польща наприкінці ХХ ст. – першого десятиліття ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Співпраця українських та польських регіонів здійснюється у формі міжрегіонального, транскордонного та прикордонного співробітництва.

Якісно нові умови розвитку українсько-польського регіонального і транскордонного співробітництва сформувалися на початку 90-тих р. ХХ ст., уже як незалежної України та демократичної Республіки Польща. Важливим фактором щодо даного процесу став досить швидкий ріст міжнародної активності суб'єктів різних територіальних і галузевих утворень (областей, воєводств, районів, повітів, сільських рад, гмін, міст, підприємств, установ, закладів освіти, науки тощо). Водночас це призвело до активізації договірному процесу та значного розширення договірно-правової бази, яка відповідала європейським нормам міжрегіональних зв'язків.

Уже в першому міждержавному акті – Декларації про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин, яка була підписана 13 жовтня 1990 р., сторони заявили про всебічне сприяння безпосередньому співробітництву українських та польських підприємств, виходячи з необхідності активізації і поглиблення торговельно-економічного, господарського та науково-технічного співробітництва (ст. 6) [1]. Таким чином, транскордонне співробітництво одержало власну правову підставу і перспективу широкої законотворчості.

Польсько-українське транскордонне співробітництво відбувається переважно в рамках єврорегіонів. Ці багатосторонні структури є найрозповсюдженішою формою транскордонного співробітництва в Європі, метою якої є мінімізація ролі та значення державних кордонів і поліпшення співробітництва на регіональному та локальному рівнях шляхом пошуку спільних рішень транскордонних проблем місцевою владою та громадами. Суть ідеї створення єврорегіонів полягає в тому, що місцеві проблеми найкраще вирішувати місцевим органам влади та громадам по обидва боки державного кордону [2, с. 283].

Україна і Польща входять до складу двох єврорегіональних утворень - Карпатського єврорегіону та єврорегіону «Буг», які є важливими осередками інтенсифікації та розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Використання потенціалу даних єврорегіонів надає можливість регіонам України та Польщі ефективно розвивати торговельно-економічне співробітництво, плідно співпрацювати у сфері сільського господарства, науки, культури, туризму тощо [2, с. 169].

«Карпатський Єврорегіон» було засновано 14 лютого 1993 р., коли у Дебрецені (Угорщина) міністри закордонних справ Угорщини, Польщі та України підписали Декларацію про співпрацю спільнот, які мешкають на території Карпатського регіону, а представники регіонів – статут Міжрегіональної Асоціації «Карпатський Єврорегіон» та інші програмні документи. Згодом до нього увійшли прикордонні адміністративно-територіальні одиниці Словаччини та Румунії [3, с. 311].

Карпатський єврорегіон був першим створеним єврорегіональним об'єднанням на пострадянському просторі. Досвід участі у транскордонному співробітництві в рамках Карпатського єврорегіону Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей став прикладом для розбудови співпраці в рамках інших єврорегіонів за участі українських областей та став суттєвим кроком вперед на шляху подолання стереотипу урядовців України щодо доцільності розширення повноважень місцевих громад і органів влади у сфері міжрегіональних та транскордонних зв'язків [3, с. 311].

Співпраця регіонів у північній частині українсько-польського кордону активізувалася на початку 1991 р. на підставі Угоди про співробітництво прикордонних воєводств і областей Польщі та України (Хелмське, Кросненське, Перемишльське, Замостьське воєводства та Волинська і Львівська області) [308]. Ідея створення єврорегіону виникла у 1992 р. і набула конкретних форм у 1995 р. Так, 29 вересня 1995 р. у Волинській облдержадміністрації (м. Луцьк) відбулося підписання двосторонньої Угоди про створення транскордонного об'єднання єврорегіон «Буг» та установчих документів єврорегіону [2, с. 284].

На даний час територія єврорегіону «Буг» охоплює три регіональні частини: Брестська область (Республіка Білорусь, з осередком у Бресті), Люблінське воєводство (Польща, з осередком у Любліні), Волинська область (Україна, з осередком у Луцьку), а також 64 субрегіональні одиниці, що складаються з 54 районів/земських повітів (16 у Брестській області, 20 у Люблінському воєводстві, 16 у Волинській області, 2 у Львівській області). Крім того, сюди входять 12 міст на правах районів/повітів (по 4 у кожній регіональній одиниці) [4, с. 255].

Співзасновники єврорегіону «Буг» єдині в тому, що осередком його діяльності повинна стати взаємовигідна економічна співпраця, що включає створення інфраструктури (мережа доріг, прикордонних пунктів пропуску), забезпечення сприятливих умов для розширення підприємництва (заснування банків, спільних торгово-промислових палат тощо), а також формування культури ведення бізнесу через впровадження нових типів управління економікою, нових форм співробітництва із застосування передового західного досвіду [5].

Сучасний стан співробітництва України та Польщі в рамках єврорегіону «Буг» можна охарактеризувати як активний. Загалом, діяльність єврорегіону «Буг» зосереджена здебільшого на регіональному розвитку, який включає активізацію і розвиток торгівлі, туризму, освіти, спорту, охорони здоров'я та культурних обмінів, захист довкілля, а також запобігання природним катастрофам. Одним з важливих шляхів розгортання торговельно-економічних відносин в рамках єврорегіону «Буг» є тристороннє забезпечення інформацією у даній сфері. Вирішенню цього завдання сприяють проведення щорічних виставок, зустрічей, ярмарок, економічних форумів та інших заходів, важливе значення серед яких мають засідання Комісії з питань прикордонного співробітництва у рамках українсько-польської Міжурядової координаційної ради з питань міжрегіонального співробітництва. Учасники даного об'єднання керуються тим, що лише спільні дії, зміцнення добросусідських відносин можуть гарантувати високий економічний та соціальний розвиток територій, що входять до його складу [5].

Для повноцінного функціонування міжрегіонального співробітництва Україною та Республікою Польща створено систему інституційних механізмів, які забезпечують таке співробітництво: Українсько-польська Міжурядова Координаційна Рада з питань міжрегіонального співробітництва – спеціальний орган, що покликаний вирішувати ключові питання міжрегіонального співробітництва на міжурядовому рівні; Постійна Конференція голів обласних державних адміністрацій, обласних рад України та воєвод і маршалків воєводств Республіки Польщі, яка проводиться під патронатом Президентів України та Республіки Польщі і проходить разом з

Економічним форумом «Україна – Польща»; Форум міст-партнерів України та Польщі; Єврорегіон «Буг» та Асоціація «Карпатський Єврорегіон» [6].

Як і будь-яке інше співробітництво, українсько-польське міжрегіональне співробітництво здійснюється на основі розгалуженої нормативно-правової бази. Основним двостороннім документом є Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво, підписана 24 травня 1993 року [7], яка становить політико-правове підґрунтя для розвитку та подальшої реалізації транскордонної та міжрегіональної співпраці регіонів України та Польщі, в тому числі, формування в подальшому повноцінної договірно-правової системи.

В преамбулі Угоди вказувалося, що Уряди двох держав готові підтримувати міжрегіональне співробітництво і «таким чином сприяти економічному та суспільному прогресу регіонів обох країн, особливо прикордонних». Угода закріпила правові засади співпраці органів місцевої влади та органів місцевого самоврядування України та Республіки Польща, зокрема, в економічній, культурно-гуманітарній, освітній та туристичній сферах. Так, у відповідності до ст. 5 Угоди регіональним органам влади надається право укладати договори щодо співробітництва в сфері торгівлі, промисловості, сільського господарства та з інших питань, що становлять взаємний інтерес [7].

Поряд із цим, варто відмітити, що засади прикордонного співробітництва були закладені ще в Угоді між Урядом України і Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво, яка була підписана 1 жовтня 1991 р. Зокрема, ст. 3 даної угоди проголосила, що Договірні сторони нададуть одна одній принцип найбільшого сприяння: а) у прикордонній торгівлі з сусідніми країнами; б) країнам, які беруть участь з Україною або Республікою Польща у митному союзі чи регіональній асоціації з економічного співробітництва, що вже створені чи можуть створюватися у майбутньому, а також у зонах вільної торгівлі країн Договірних Сторін [8].

Спільну зацікавленість у розвитку багатосторонньої регіональної співпраці Україна та Республіка Польща висловили у широкомасштабному основоположному Договорі про добросусідство, дружні відносин та співробітництво від 18 травня 1992 р.: «Сторони сприятимуть встановленню і розвитку безпосередніх зв'язків та співробітництва між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та містами України і Республіки Польщі. Особлива увага приділятиметься прикордонному співробітництву» (стаття 10.1) [9, с. 12].

Крім того, на регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею спостерігається тенденція дотримання європейської практики укладення між органами місцевого самоврядування або місцевої державної влади договорів, угод у різних сферах співробітництва, в тому числі економічного, які носять конкретний характер. Свідченням цього є підписання великої кількості (понад 450) угод про міжрегіональне співробітництво між українськими областями, містами, районами та селищами з однієї сторони та польськими воєводствами, містами, повітами, гмінами – з іншої [6].

Особливої уваги у розвитку українсько-польської співпраці заслуговують розроблені стратегії розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Це, зокрема, Стратегія українсько-польського міжрегіонального та прикордонного співробітництва, підписана на міждержавному рівні від 25 червня 2004 р., Спільна польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на 2005-2015 роки, підготовлена міжнародним колективом експертів у 2005 р., та Польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на 2007-2015 роки, розроблена у 2008 р. (є оновленням стратегії на 2005-2015 р.р., розробленої у 2005 р.). Дані стратегії означають використання можливостей розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України із прикордонними територіями сусідніх країн у нових геополітичних умовах, що пов'язані із розширення ЄС та, відповідно, створенням «нового східного кордону Європейського Союзу» і дозволять нейтралізувати негативні наслідки, які виникають у зв'язку із введенням візового режиму та запровадженням сусідніми державами нового законодавства у сфері регулювання торгівлі та міграції [2, с. 76].

Співпраця регіонів України, які не охоплені європейськими програмами в рамках єврорегіонів, здійснюється на основі двосторонніх угод про економічне, торговельне, наукове та інше співробітництво. На сьогодні Україна має найрозвинутішу мережу міжрегіональної співпраці саме з Республікою Польща. Можна говорити про те, що практично всі області України та воєводства Польщі уклали угоди про міжрегіональне співробітництво. Найбільшу кількість українських партнерів мають Підкарпатське, Люблінське, Лодзьке, Сілезьке та Мазовецьке воєводства, також у такій співпраці приймають участь і інші воєводства. З українського боку тісно співпрацюють з польськими партнерами Львівська, Одеська, Івано-Франківська, Вінницька Тернопільська,

Харківська та Волинська області, дещо менший обсяг співпраці здійснюють Кіровоградська та Дніпропетровська області [6].

Процес укладання двосторонніх угод у різних сферах співробітництва на рівні міст, районів і селищ з боку України та міст, повітів і гмін з боку Польщі має сталу тенденцію до зростання. Наразі найчастіше українсько-польське регіональне співробітництво реалізується у формі проведення спільних економічних, культурних форумів та конференцій, ярмарок, виставок та інших заходів, які забезпечують обмін досвідом в економічній, культурній, гуманітарній, соціальній сферах, та сприяють укладенню угод у торгівельній та інших сферах співпраці, а також організують стажування для представників органів місцевої влади та самоврядування, урядових структур із метою передачі євроінтеграційного досвіду та напрацювань у сфері соціально-економічних реформ, змін у формах і принципах функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування [10, с. 190].

Таким чином, можна говорити про існування двох взаємозалежних форм міжрегіонального та транскордонного співробітництва України та Республіки Польща: по-перше, співпраця між регіональною та місцевою владою (наприклад, між українськими областями й польськими воєводствами), а також між меншими територіальними одиницями (селищами – гмінами); по-друге, взаємодія в контексті євро регіонів.

Завдяки своєму геополітичному та гео економічному розташуванню Україна і Польща мають значні потенційні можливості перспективи розвитку та впровадження інноваційних форм та методів міжрегіонального і транскордонного співробітництва.

На сучасному етапі розвитку транскордонного співробітництва на зміну основної форми такої співпраці - євро регіонів - приходять нові форми, це транскордонні промислові зони, транскордонні кластери, транскордонні полюси зростання, «трикутники» росту, «транскордонні інноваційні проекти» тощо [11, с. 4].

Для українсько-польського співробітництва відомою є така нова форма організації та розвитку транскордонної співпраці в умовах європейських інтеграційних процесів, як кластери - це географічно близькі групи взаємопов'язаних компаній та асоційованих установ в окремій галузі, що пов'язані спільними технологіями та навичками. Кластери, як правило, існують в географічній зоні, де легкодоступними є комунікації, логістика і людські ресурси [12, с. 43].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Метою розвитку і запровадження нових форм та інноваційних проектів транскордонного співробітництва є трансформація прикордонних периферійних регіонів в інтегровані, взаємодоповнюючі райони, співробітництво між якими сприятиме зниженню залежності прикордонних територій не лише від внутрішніх адміністративно-територіальних меж, а й від державних кордонів.

Таким чином, міжрегіональне та транскордонне співробітництво України і Республіки Польща займає важливе місце в системі розвитку торговельно-економічних відносин двох держав, є важливою складовою двостороннього стратегічного партнерства, ефективним засобом європейської інтеграції України, а також практичним механізмом впровадження європейських стандартів на регіональному та місцевому рівнях.

Джерела та література

1. Декларація про основні принципи та напрямки розвитку українсько-польських відносин // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф: Міжнародні договори. – Од. зб. 2. – 6 арк.
2. Гарагонич В. В. Транскордонне співробітництво України: мости через кордони: монографія / В. В. Гарагонич; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Ужгород: Карпати, 2011. – 432 с.
3. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його роль в процесі європейської інтеграції України/ І. Студенніков // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 15 / Відп. ред. С. В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. – С. 309-322.
4. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія / Н. А. Мікула – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
5. Євро регіон «Буг». Інформація про сучасний стан, перспективи і проблеми розвитку міжрегіонального співробітництва Волинської області та Республіки Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voladm.gov.ua>.
6. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>.
7. Угода про міжрегіональне співробітництво // Волинь. – 1993. – 25 травня.

8. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво (01 жовтня 1991 р.) // Міністерство закордонних справ. Угода. – Ф.: Міжнародні договори. – ugod d 32. – Код.616_019. – Київ, 1991. – С. 1-4.
9. Договір між Республікою Польща і Україною про добросусідства, дружні відносини і співробітництво (18 травня 1992 р.) // Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів. 1991-1995 р.р. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 12.
10. Буглай Н. М. Республіка Польща і Україна: міждержавне співробітництво нового формату / Н. М. Буглай // Гілея (наук. вісник): зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, АН України [голов. ред. В. М. Вашкевич]. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 59. – С.188-194.
11. Розвиток нових форм транскордонного співробітництва: матеріали круглого столу, 28 квітня 2009 р. / [відп. ред. Н. А. Мікула]. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – 109 с.
12. Кицюк І. В. Кластери як нова форма організації та розвитку транскордонного співробітництва в умовах європейських інтеграційних процесів / І. В. Кицюк // Розвиток нових форм транскордонного співробітництва. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – С. 42-45.

Прокопчук К. Историко-правовой анализ развития торгово-экономического сотрудничества регионов Украины и Республики Польша в конце XX в. - первого десятилетия XXI века. Налаживание украинского-польских отношений в последнее десятилетие XX в. стало результатом существенных изменений в Европе. На нынешнем этапе развития отношений двух государств особое место отводится торгово-экономическому сотрудничеству Украины и Республики Польша. Польско-украинское трансграничное сотрудничество происходит преимущественно в рамках еврорегионов. Эти многосторонние структуры является распространенной формой трансграничного сотрудничества в Европе, целью которой является минимизация роли и значения государственных границ и улучшения сотрудничества на региональном и локальном уровнях путем поиска совместных решений трансграничных проблем местными властями и общинами. Расширение контактов между украинскими и польскими регионами по разным направлениям составляет составную часть внедрения в жизнь евроинтеграционных стремлений обоих государств. Историко-правовой анализ развития торгово-экономического сотрудничества регионов двух государств позволяет понять, как происходил процесс формирования правовой базы торгово-экономического сотрудничества. Межрегиональное и трансграничное сотрудничество Украины и Республики Польша занимает важное место в системе развития торгово-экономических отношений двух государств, является важной составляющей двустороннего стратегического партнерства, эффективным средством европейской интеграции Украины.

Ключевые слова: Еврорегион, Республика Польша, партнерство, Украина, трансграничное сотрудничество, торгово-экономического сотрудничества

Prokopchuk K. Historical and Legal Analysis of Development of Trade and Economic Cooperation of Regions of Ukraine and the Republic of Poland at the end of the XX century - the first decade of the XXI century. The improvement of the Ukrainian and Polish relations in the last decade of the XX century was a result of essential changes in Europe. At the present stage of development of the relations between two countries the special place is allocated for trade and economic cooperation of Ukraine and the Republic of Poland. The Polish and Ukrainian cross-border cooperation happens mainly within euroregions. These multilateral structures are a widespread form of cross-border cooperation in Europe which purpose is minimization of a role and value of frontiers and improvement of cooperation at the regional and local levels by search of common solutions of cross-border problems by local authorities and communities. Expansion of contacts between Ukrainian and Polish regions in different directions makes a considerable part of implementation of eurointegration aspirations of both states. The historical and legal analysis of development of trade and economic cooperation of regions of two states allows us to understand the process of formation of legal base of trade and economic cooperation. Interregional and cross-border cooperation of Ukraine and the Republic of Poland takes an important place in the system of development of trade and economic relations of two states, this country is an important component of bilateral strategic partnership, and an effective means of the European integration of Ukraine.

Key words: Euroregion, Republic of Poland, partnership, Ukraine, cross-border cooperation, trade and economic cooperation.